

Språket vårt

Per Egil Hegge

H Per Egil Hegge er tidligere redaktør i Aftenposten og forfatter av flere bøker, blant annet om språk.

per.egil.hegge@aftenposten.no

Nyskapninger

Det hender at etablerte ord blir brukt på en helt ny måte, og i dag skal vi ikke skrive om adressere, å sette navn og adresse på en postforsendelse. Men mange, særlig politikere, vil gjerne briljere med engelsk og snakker derfor ofte om å adressere et problem. Det er litt for direkte oversatt fra engelsk, hvor det er vanlig å si «to address a problem», altså å gå løs på et problem i den edle hensikt å få gjort noe med det.

En uventet variant av et fremmedord dukket opp i VG 21. januar: «... Sting som går en travvel vår i møte, ettersom han for tiden promoterer musikalen The Last Ship som premierer i Chicago senere i vår.» Dette er oversatt fra det engelske verbet to premier, som betyr å ha premiere. «Shakespeare's dramas premiered in London.» Hvis vi mener det er nødvendig å markere uttalen, kan vi skrive det med accent grave - et aksenttegn som peker ned mot høyre, altså *première*. Da blir det åpen, æ-lignende e i nest siste stavelse. Det hadde vært mer forsvarlig, og mye bedre norsk, å bruke det substantivet her. For verbet å premiere, med trykk på nest siste stavelse og trang e, betyr på norsk å gi premie, som i «for innsatsen ble han premiært». Substantivet premier på engelsk og fransk betyr statsminister eller førsteminister.

Så et helt nytt verb som ikke har det minste med engelsk å gjøre. En hardt prøvet oslomann, ovenikjøpet med et utenlandsk etternavn, måtte leie seg hjelp for å få fjernet de uhyrlige snømengder som tidligere i vinter samlet seg i oppkjørselen hans. På regningen sto det «vekkhauging av snø». Tallet var dessuten så pass høyt at han tilføyde: «Jeg har for øvrig vært ute og vekkhaugget selv i dag.»

Uansett om det snør og snør, og uansett om snøen samler seg i hauger og fonner, er det lite sannsynlig at ordet vekkhaug vil etablere seg som et vinterlig bruksord i norsk med det første.

Det er viktig at så mange elever som mulig får mest mulig utdanning i videregående, skriver Eifred Markussen. ILLUSTRASJONSFOTO: BERIT ROALD/NTB SCANPIX

Karriere og frafall. Noe videregående opplæring er bedre enn ingenting - selv om man ikke står løpet fullt ut.

Også *litt* utdanning lønner seg

Kronikk

Eifred Markussen forsker, Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning

Forholdet mellom hvor høy kompetanse man kan skilte med etter videregående opplæring og hvilken status man får i arbeidsmarkedet, er tydelig og entydig: Jo høyere kompetanse, også på lavere

nivå enn fullført videregående, jo større andel er sysselsatte - og jo lavere andel er utenfor arbeidsmarkedet. Og noe videregående opplæring er bedre enn ingenting - selv om man ikke står løpet fullt ut.

Dette går frem av en omfattende undersøkelse som jeg gjennomført blant nærmere 10.000 personer, ni år etter at de gikk ut av videregående. Resultatene viser følgende:

- Blant de med grunnskole som høyeste utdanning var 66 prosent sysselsatt, mens 31 prosent var utenfor arbeidsmarkedet.

- Blant de med fagbrev var 95 prosent sysselsatt, og fire prosent var utenfor.

- Også når det tas hensyn til en rekke bakgrunnsforhold, øker sannsynligheten for å være i jobb med økende kompetanse. Oppnådd kompetanse har dermed en selvstendig betydning for jobbsjansen ved siden av bl.a. grunnskolekarakterer, kjønn og foreldres utdanning.

Arbeidserfaring hjelper

Da tidligere arbeidslivserfaring ble inkludert i analysen, viste det seg at erfaring med heltidsarbeid de tre forrige årene hadde stor betydning for om man var i arbeid som 25-åring. Med andre ord: slik yrkeserfaring reduserte eller fjernet betydningen av kompetansenivå og en rekke bakgrunnsforhold.

KRONIKK

E-post: kronikk@aftenposten.no
Maks. 6000 tegn inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.

DEBATT

E-post: debatt@aftenposten.no

Hovedinnlegg: Maks 3000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved portrettfoto.
Kortinnlegg: 400-1500 tegn inkl. mellomrom.

Debattredaktør (konstituert): Erik Tornes

Telefaks: 22 86 40 89
Post: Aftenposten, Debattredaksjonen, Postboks 1, 0051 Oslo

Kronikker/debattinnlegg på nett: aftenposten.no/meninger
• Aftenposten returnerer ikke artikler som blir sendt på papir.

Følg Aftenposten på Facebook. Her kan du diskutere innlegg og kronikker, og komme med innspill til Aftenpostens debattredaksjon. [facebook.com/apmeninger](https://www.facebook.com/apmeninger)

Følg Aftenposten på Twitter. Alle debattinnlegg postes daglig på vår Twitter. Få med deg innleggene på Norges beste debattsider på twitter.com/aft_meninger

Dette betyr at tidlig og varig arbeidserfaring kan kompensere for manglende utdanning. Det er mulig, uten å ha fullført videregående, å få seg en jobb og tjene brukbart når man er 25. Dersom man, etter å ha sluttet i videregående, har klart å komme seg i arbeid og klare seg fast, er sjansene gode for å være sysselsatt som 25-åring.

Stor fallhøyde

Ikke alle klarer det. Mange havner utenfor, og fallhøyden er stor. Det er blant de som ikke har fullført videregående majoriteten av dem som ikke er sysselsatt som 25-åringer finnes.

For eksempel viser resultatene fra undersøkelsen at så mange som en av tre med bare grunnskole var utenfor arbeidsmarkedet, mot bare 1 av 25 med fagbrev. Dette viser at det er mulig å bli en vinner på arbeidsmarkedet uten utdanning, men taper man, så taper man skikkelig. Slik er situasjonen for store andeler av dem som ikke har fullført videregående, og andelene sysselsatte faller jo lavere i kompetanshierarkiet man er. Vinnerne ved 25 års alder er de faglærte – de får både i pose og sekk: De har så godt som full sysselsetting, og de er de 25-åringene som tjener aller best.

Mest mulig utdanning

Hovedkonklusjonen er derfor at det er viktig at så mange elever som mulig får mest mulig utdanning i videregående, også på nivåer under fullført og bestått. Videregående opplæring bør derfor ha som siktemål å holde på flest mulig elever lengst mulig og bringe en størst mulig andel av dem lengst mulig oppover

Fakta

Utdannelse lønner seg

- Dette er tittelen på rapporten fra forsker Eifred Markussen ved NIFU (Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning).
- Markussen har undersøkt kompetanse og arbeidsmarkedsstatus for nesten 10000 25-åringer, ni år etter at de gikk ut av tiende klasse på Østlandet i 2002.
- I denne kronikken ser han nærmere på dem i utvalget som ikke hadde begynt i høyere utdanning, og som hadde videregående eller lavere som sin høyest fullførte utdanning.
- 7 prosent hadde bare grunnskole, 14 prosent hadde fullført første/andre år i videregående og 29 prosent hadde fullført videregående opplæring.
- I alt utgjør dermed de med fullført videregående eller lavere som sin høyeste utdanning, halvparten av utvalget.
- 85 prosent av denne halvparten hadde sysselsetting som hovedbeskjeftigelse, 2 prosent var i utdanning og 13 prosent var utenfor ordinært arbeid ved 25 års alder.

i kompetanshierarkiet. Det er bedre å ha fullført ett år i videregående enn bare grunnskolen, og det er bedre med to år i videregående enn ett. Yrkeskompetanse fra skole og studiekompetanse er enda bedre, og fagbrev og dobbeltkompetanse er den sikreste veien inn i arbeidsmarkedet.

Tett på arbeidslivet

Både fagbrev og tidlig arbeidserfaring viser seg altså å ha positiv betydning for jobbsjansene. En hypotese som kan utledes av dette er at utdanningstilbud basert på den nærheten til arbeidslivet som lærlingordningen representerer, kan være positivt for de som har store vansker med å fullføre videregående. Det finnes i dag to slike tilbud:

–lærekandidatordningen, som har vært en del av tilbudsstrukturen siden 2001

–praksisbrevordningen som har vært et forsøk, men som nå er foreslått inn i tilbudsstrukturen.

Disse tilbudene fører frem til grunnkompetanse, men ikke studie- eller yrkeskompetanse. På grunn av den store variasjonen i elevenes kunnskapsnivå når de kommer til videregående, er det avgjørende at begge disse tilbudene finnes.

Flere elever burde få tilbud om et av disse løpene fordi:

- dette kan gi flere høyere kompetanse enn de ellers vil oppnå
- nærheten til arbeidslivet sannsynligvis kan øke jobbsjansene deres
- dette er utdanningsløp som er egnet for elever som har for svake faglige forutsetninger for å oppnå studie- eller yrkeskompetanse.

Hold på dem!

Og dette gjelder mange. I en stortingsmelding om grunnopplæringen fra mars 2013 heter det: «Fortsatt er det rundt 20 prosent av et elevkull som har svært lav sannsynlighet for å fullføre og bestå videregående opplæring etter rettighetsperioden på fem år». Dette er en vurdering jeg, på grunnlag av mangeårig egen forskning, slutter meg til.

Men også for disse 20 prosent må målet være å nå lengst mulig. For noen av dem kan det bestå i å fullføre første eller andre år i videregående. For andre kan målet være å oppnå planlagt grunnkompetanse gjennom praksisbrev- eller lærekandidatordningen. Uansett bør videregående opplæring holde på elevene lengst mulig for å gi dem høyest mulig kompetanse, både med sikte på en fremtidig plass i arbeidsmarkedet, men også for å ruste dem som mennesker og samfunnsdeltagere.

Kort sagt

En verdig fredsprisvinner!

Mohammad Usman Rana kritiserer Aung San Suu Kyi for overgrep mot muslimer i Burma. Dessverre rettes kritikken mot feil person.

Overgrep mot muslimer i Burma er uakseptabelt. Myndighetene hevder rohingyamuslimene er ulovlige innvandrere fra Bangladesh, en oppfatning de fleste burmesere deler. Noen rohingyamuslimer har bodd på burmesisk territorium i generasjoner. Andre har innvandret ulovlig, ofte mot betaling til det burmesiske grensepolitiet. Det er sterkt beklagelig at det internasjonale samfunnet, inkludert norske myndigheter, ikke har vært langt skarpere i kritikken mot den burmesiske regjeringen.

Hva med Aung San Suu Kyi? Fredsprisvinneren har ingen utøvende politisk makt. Hun har kritisert et forslag om tobarnspolitik for rohingyamuslimer og et bredt støttet lovforslag om å vanskeliggjøre ekteskap mellom muslimer og buddhister. Dette har ført til sterke reaksjoner fra buddhister og munkene. Mens hun internasjonalt kritiseres for ikke å gå langt nok, kritiseres hun i Burma for å gå for langt i sin støtte for muslimene. Å gå lengre hadde vært politisk selvmord. Dessverre.

Det promilitære regjeringspartiet profitterer mest kritikken Rana stiller seg bak. Aung San Suu Kyi er en verdig fredsprisvinner. Om den burmesiske regjeringen er verdig den internasjonale hyllesten er langt mer usikkert.

Audun Aagre
daglig leder, Burmakomiteen

Forvirrende talljournalistikk

Aftenposten har gjort et stort poeng av at de «beviser» at OL-kanalen TV 2 er mindre kritisk til situasjonen for de homofile i Russland enn NRK. Påstanden er underbygget med en sirlig opptelling av saker om homofile i landet i kanalenes nyhetssendinger så langt i år. Men avisen har bare telt, ikke vurdert.

Sannheten er at TV 2 i lang tid har rettet sterkt kritiske søkelys på mange forhold rundt Vladimir Putins prestisje arrangement i Sotsji. Gjennom reporter Øystein Bogens og fotograf Aage Aunes reportasjer fra Russland har TV 2s seere fått se sider av disse lekene som handler om alt annet enn medaljer og store idrettsprestasjoner.

I slutten av oktober i fjor fikk TV 2 selv erfare hvor redde russiske myndigheter er for journalister som vil se bak fasaden til Putin. Under en reportasjereise i Majkop, på veien til Sotsji, ble Bogen og Aune anholdt av politi en rekke ganger på samme dag, fordi de bedrev journalistikk som åpenbart ble for brysom for russiske myndigheter.

TV 2s omtale av korrupsjonen, pengeløsingen, den manglende respekten for grunnleggende menneskerettigheter, angrepene på både journalister og homofile har forsvunnet i Aftenpostens svært omtrentlige talljournalistikk.

For TV 2 handler journalistikk om å finne de beste og mest relevante kildene. Det handler om å kunne avdekke og dokumentere kritikkverdige forhold. Og det handler ikke minst om å fortelle historier som vekker engasjement og følelser. Skal

vi greie det, må vi fortsette å ha fokus på kvalitet – ikke kvantitet.

Tuva Raanes Bogsnes
redaksjonssjef,
Utenriksredaksjonen

Upresist om Myanmar muslimer

Mohammad Usman Rana gjør alt rett i å tale muslimenes sak i Myanmar. Særlig fordi positive nyheter synes verdig mer spalteplass enn overgrep. Men Rana, som så mange andre, forenkler og utpeker feil syndebukk.

Rana utelater statsborgerskapsloven fra 1982, et juridisk fundament som legger til rette for overgrep, samt grunnloven, et rammeverk som sikrer myndighetene makt, samtidig som det nøytraliserer Suu Kyi i et intrikat politisk spill. Og Suu Kyi kan legge sin politiske karriere på hyllen hvis hun ønsker å tale rohingya-folkets sak, dessverre.

I jakten på overskrifter og lettvinde analyser, blir det paradoksalt å kritisere Suu Kyi for noe hun aldri har hevdet hun er, politiker – ikke aktivist. Hennes parti har et klart mindretall i parlamentet, så det blir litt som å kritisere SV for Frps politikk. Verst er det at de gamle generalene er tjent med det, når de selv sitter på det største ansvaret.

Ranas forenkling er ikke gunstig for en så ladet konflikt. Men Børge Brende bør ta med seg Ranas bekymring til myndighetene, ikke til Suu Kyi. Det kan bli et spennende eksperiment blant støtten til Myanmar, som kanskje har vokst seg for stor?

Espen Skran
religionsviter

Mangler ikke modige stemmer

I Aftenposten 6. februar får Per Fugelli stor plass, adressert til norske universitets- og høyskoler. Med all respekt for Fugellis erfaring og evne til å formidle til oss hverdagsmennesker, vil jeg påstå at alt endrer seg. Tiden da professorer ble utnevnt av kongen, tiden da professorer viste sin verdighet ved å gå i hvit skjorte og tversoversløyfe, tiden da alle forskere hadde radikale forbilder. Jeg er også en av 68-årtnerne.

Norsk forskning står for mindre enn fire promille av den viten som fremkommer globalt. Med nye forskningsnasjoner i Asia vil denne andelen sannsynligvis synke. Fugelli nevner ikke dette. Kunnskap betyr å dele, vi har lite å dele og mye å hente.

Jeg har møtt forskere fra hele landet – og forskere og forskningsledere i Europa. Jeg har også møtt norske forskere i sentrale roller i EU-finansierte prosjekter i mer enn 20 år. Innen klima, energi, i nano og demokrati. I samarbeid med mer enn 140 land. De unge, lovende forskerne søker ny kunnskap gjennom internasjonale nettverk. Deres stemmer høres i en global dialog. De er modige,

Å antyde at norske forskere er feige, er et forsvar for at alle burde bli samfunnsforskere, mens våre største forskningsmiljøer har sitt hovedfokus på morgendagens velferd og global utvikling.
Simen Ensby
bonde, Øyer

➔ **Det er blant de som ikke har fullført videregående vi finner majoriteten av de som er utenfor**